

8. Корній Д. Зворотний бік сутіні. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 284 с.
9. Скопненко О. Міфонім. Мала філологічна енциклопедія. Київ: Довіра, 2007. 478 с.
10. Слоньовська О. Міфема і художній текст: особливості, роль, функції найменшого уламку міфу. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 7–8. С. 57–62.

Софія Князюк,

Науковий керівник – доктор педагогічних наук,
професор Наталія Грицак,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ: ФІЛОСОФСЬКО-ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИЙ ДИСКУРС У СУЧАСНОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Світове суспільство досить часто опиняється у складних, загрозливих ситуаціях, які акцентують увагу на проблемах самозбереження людства. Характерним є те, що всі вони – технічні, економічні, політичні – фокусуються в цивілізаційно-культурному, духовному полі, на теренах якого усвідомлюється екзистенція буття, осмислюються такі феномени, як життя і смерть, мир і війна, добро і зло, милосердя і жорстокість, любов і ненависть тощо.

Концепція «екзистенціалізму» не є новиною для сучасної літературної думки, оскільки вона викладена в багатьох словниках, енциклопедіях, монографіях та посібниках. Екзистенціалізм – один із найвпливовіших напрямів світової філософії ХХ ст. Формування екзистенційного способу мислення пов'язане з творчістю датського філософа К'єркегора, який асоціює зміст слова «екзистенція» зі специфічно людським способом існування – адже лат. етимологія цього слова вказує на дії, пов'язані з порушенням сталості,

певних меж чи норм просторово-часової наявності речей, процесів, явищ [7, с. 186].

На перший погляд, про екзистенціалізм написано чимало, але кожне покоління звертається до нього по-новому протягом століть. Це має раціональне пояснення – центральна тема цієї філософсько-естетичної течії – людське існування, яке немислиме без пошуку власного «я», знаходження сенсу буття, автентичності чи неавтентичності, любові чи ненависті, добра чи зла, надії чи розчарування, розуміння чи нерозуміння, щастя чи нещастя, страху, відчаю, боротьби за місце під сонцем тощо.

Екзистенціалізм як філософське вчення та літературний напрям посідає особливе місце в сучасному літературознавстві. Ця течія, що зародилася в першій половині ХХ століття, зосереджується на проблемах людського існування, свободи, самотності, абсурдності буття та пошуку сенсу життя. Її ідеї та мотиви знайшли широке відображення в художній літературі, а тому стали об'єктом ґрунтовного вивчення.

Літературний екзистенціалізм відзначається своєю неоднорідністю у розвитку і непередбачуваним злиттям некласичної, ірраціональної філософії з мистецтвом, зокрема художньою літературою. Він є досить умовним та суперечливим терміном, що використовується для типологічного опису багатьох концепцій, які хоча близькі та споріднені, проте можуть бути суперечливими та розходитися між собою [4, с. 104].

Незважаючи на різноманітність та багатогранність, основним зв'язним елементом літературного екзистенціалізму є тлумачення творцями реальності, зокрема людської екзистенції. Письменники-екзистенціалісти зацікавлені в унікальному індивідуальному житті, а не економічних, політичних або абстрактно-теоретичних проблемах. Буття особистості розглядається як вічна і глибоко трагічна метафізична драма, де народження та смерть виступають полюсами. Головні персонажі екзистенційних творів – люди, занурені у свій внутрішній світ, різнобічні, самотні та відчужені від суспільства або держави, неадаптовані до випробувань життя. Їхнім шляхом до подолання абсурдності

є рух до справжнього, істинного існування, що перевищує онтологічні межі та спрямований на досягнення трансцендентального Абсолюту. Як влучно підкреслив Н. Аббаньяно: «Екзистенційна література прагне підкреслити найменш респектабельні і найбільш «скорбні», «ганебні», «гнітючі» перипетії людського життя, а також проблемність і хороших, і поганих людських починань та двоякість самого добра, яке інколи дає «початок своїй протилежності» [8]. Екзистенцію Аббаньяно розумів як можливість. Стверджував, що автентичний екзистенційний вибір є спробою знайти в теперішньому певну єдність між минулим і майбутнім, що виключала б неможливість подальшого вибору. Цій меті слугувала універсальна формула «можливість можливості». Також він припускав поєднання наукового пізнання з релігійною вірою, емпіризму з ірраціоналізмом [7, с. 1].

В «Українській Літературній Енциклопедії» подається два визначення екзистенціалізму в літературі:

1) «Течія літературного модернізму, що виникла в передвоєнні роки і розвинулась під час та після 2-ї світової війни» [6, с. 139].

2) «Під екзистенціалізмом у літературі розуміють також вияв у творчості окремих письменників впливу ідей екзистенціалізму та співзвучних йому настроїв і мотивів» [6, с. 140].

Вважається, що характерними рисами письменників-екзистенціалістів є суб'єктивізм, індивідуалізм, песимізм і, водночас, етичне заперечення будь-якого насильства [5, с. 125].

М.Ф. Гетьманець у «Сучасному словнику літературознавчих термінів» звертає увагу, що характерними рисами екзистенціалізму в літературі є «поєднання життєвої конкретики з міфом і притчевою алегоричністю, посилений інтерес до підсвідомого в людини» [2, с. 35]. У «Літературознавчому словнику-довіднику» йдеться про те, що «екзистенціалізм в художніх творах відбиває настрої інтелігенції, розчарованої соціальними та етичними теоріями. Письменники прагнуть збагнути справжні причини трагічної невлаштованості людського життя. На

перше місце вони висувають категорії абсурду буття, страху, відчаю, самотності, страждання, смерті» [3, с. 225]. М. Зубрицька зауважила наступне: «Пошук у літературних творах різних людей екзистенціального проекту діалектики свободи і злої віри, привели теоретиків екзистенціалізму до певного ігнорування художніх засобів, до усунення поетики з поля досліджень. Екзистенціальний психоаналіз твору перетворюється в уявлювану духовну біографію його автора» [1, с. 793].

У сучасному літературознавстві екзистенційні ідеї широко використовуються як підґрунтя для аналізу та інтерпретації художніх творів різних епох та літературних напрямів. Екзистенційні мотиви досліджуються не лише у творчості письменників-екзистенціалістів, але й у класичних та некласичних літературних пам'ятках інших періодів.

Сучасні літературознавці вивчають специфіку зображення екзистенційних проблем у літературі, простежують трансформацію екзистенційних ідей та образів у різних національних літературах. Такий підхід використовується для глибшого осмислення філософського змісту творів, розкриття індивідуального буття персонажів та способів його художньої репрезентації.

Отже, поняття екзистенціалізму відіграє важливу роль у сучасному літературознавстві, слугуючи методологічною базою для вивчення художніх творів у контексті філософських проблем людського існування, свободи та пошуку сенсу буття.

Список використаної літератури

1. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. за ред. М. Зубрицької. 2-е видання, доповнене. Львів: Літопис, 2002. 832 с.
2. Гетьманець М.Ф. Сучасний словник літературознавчих термінів. Харків: Ранок, 2003. 160 с.
3. Літературознавчий словник-довідник. Київ: Академія, 1997. 752 с.

4. Маланій Е. Екзистенціалізм в українсько-німецькому літературному просторі (на матеріалі прозових творів про другу світову війну). *Studia methodologica*, 2014. С. 104–108
5. Терміносистеми сучасного літературознавства: досвід розробки і проблеми: Науковий семінар. За редакцією Романа Гром'яка. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ ТНПУ, 2006. 339 с.
6. Філософський словник за ред. В. Шинкарука; Головна редакція української радянської енциклопедії. Київ, 1986. 774 с.
7. Шинкарук В.І. Філософський енциклопедичний словник, 2002. 751 с.
8. Abbagnano Nicola. Existentialism. URL: <http://www.abbagnanofilosofo.it/abbagnanonicola-Existentialism-01.php>

Оксана Кобильняк,

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Гайда Ольга,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ПРИЙМЕНИКОВА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ XVI-XVII СТ.: СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Статус прийменника в українській мові є важливим, оскільки ця частина мови взаємодіє з іншими морфологічними та синтаксичними категоріями, сприяючи формуванню повноцінних конструкцій. Прийменники можуть визначати відносини між об'єктами, вказувати на напрямок чи мету, а також використовуватися для вираження залежності між частинами складних речень.

Прийменник – це частина мови, яка відповідає на питання "де?" чи "за допомогою чого?". Його основна роль полягає в вираженні просторових відносин, а також у вказівці на час, обставини та інші обставинні відносини в реченні. Важливо відзначити, що прийменникова система в українській мові відзначається